

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сучасна система навчання у вищій школі перебуває на етапі якісного оновлення, глибокого реформування і вдосконалення. Перехід на більш якісний новий рівень професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури необхідно здійснювати на основі визначення перспектив оптимізації цілісного навчального процесу у закладі вищої освіти. Серед основних напрямків цього процесу виокремлено концептуальний, змістовий, технологічний та аналітико-рефлексивний, які розкриті через систему відповідних заходів.

Ключові слова: професійна підготовка, учитель, фізична культура, оптимізація.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Нині система вітчизняної освіти впевнено рухається шляхом розвитку та інновацій. В цих умовах є необхідними: швидке реагування на вимоги та виклики сучасного суспільства; розробка і втілення на практиці нових методів та форм навчання, інтелектуального і фізичного розвитку, духовно-морального виховання, збереження і зміцнення здоров'я покоління, яке підрастає.

Відповідальність за вирішення зазначеного багато в чому належить педагогам фізичної культури, у зв'язку з чим актуалізується проблема формування їх професіоналізму як певної стратегії досягнення мети – оздоровлення покоління, яке підрастає [8; 2]. Тому перед закладом вищої освіти стоїть завдання підготувати висококваліфікованих фахівців з фізичної культури, здатних ефективно працювати в сучасних реаліях суспільно-економічного життя країни.

Державні вимоги щодо сучасної підготовки майбутніх учителів фізичної культури та проблем збереження і зміцнення здоров'я актуалізовані у низці державно-нормативних документів: в законах України "Про освіту" (2017), "Про вищу освіту" (2014), "Про фізичну культуру і спорт" (2011), Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту (2004), Національній стратегії розвитку освіти на 2012-2021 рр. в Україні (2012), Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація" (2016), в яких наголошується на необхідності фундаменталізації, безперервності, прогностичності, доступності, відкритості та гуманістичній спрямованості фізкультурної освіти.

Нові пріоритети у розвитку фізичної культури України обумовлюють необхідність відповідних змін у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури. В останні роки помітно зріс інтерес до вивчення ролі і місця фізичної культури в системі вищої освіти, переглядаються сформовані раніше підходи до означеної проблеми. Це знаходить своє відображення у змісті нових освітніх стандартів, нових навчальних планів і програм. Тому пошук шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури є необхідним і своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз наукової літератури показав, що особливості підготовки фахівців з фізичної культури розглядаються багатьма науковцями. Підготовку майбутніх фахівців з фізичного виховання у закладах вищої освіти вивчали Р. П. Карпюк, М. В. Карченкова, Ж. К. Холодов, Ю. М. Шкретій та ін. Теоретичні й методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури висвітлені в наукових працях вчених Е. С. Вільчківського, М. Т. Данилка, С. А. Захаріної, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенка та ін. Особливості підготовки вчителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи відображені в працях В. В. Золочевського, Л. І. Іванової, Є. І. Жуковського та ін. Вивченням стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності займалися С. В. Гаркуша, П. Б. Джуринський та ін.

Разом з тим, актуальним нині є дослідження перспектив удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у світлі освітніх новацій вищої школи.

Мета статті – визначити основні напрямки оптимізації підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти.

Завдання дослідження. 1. Розкрити особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в сучасних умовах.

2. Охарактеризувати педагогічні умови модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури.

3. Виокремити основні напрямки оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Методи дослідження – загальнонаукові (аналіз, синтез, систематизація); праксіметричні (вивчення та узагальнення педагогічного досвіду).

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка педагогічних кадрів з фізичної культури посідає чільне місце в системі вищої освіти, оскільки саме на них покладені завдання з усебічного

фізичного розвитку покоління, що підростає, його оздоровлення, формування навичок ведення здорового способу життя, догляду за станом свого здоров'я, організації рекреаційних заходів, вміння з користю проводити вільний час. Посилення вимог до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури має на меті, перш за все, модернізацію навчально-педагогічного процесу, оптимізацію та зміну структури його організації у закладі вищої освіти.

О. В. Тимошенко зазначає, що сучасна система навчання у вищій школі потребує якісного оновлення, глибокого реформування і вдосконалення. Традиційні її форми, особливо з лекційно-семінарською, що домінує, у якій опитування змінюється поясненням, а потім так званим закріпленням, неспроможне забезпечити виконання вищою школою завдань підготовки фахівців нової генерації, здатних до креативного мислення, повної самореалізації в нестандартних умовах ринкової життєдіяльності. На зміну формальним, спрощеним методам діагностики знань приходять комплексні системи, які водночас забезпечують як об'єктивність оцінювання знань студентів, так і їх мотивацію до плідної роботи упродовж всього періоду навчання [10].

Дослідники Г. І. Гончар і Г. В. Безверхня наголошують, що для ефективної та якісної підготовки справжніх фахівців потрібно постійно займатись удосконаленням існуючих систем навчання й розвитку особистих якостей майбутніх фахівців. Саме тому слід регулярно аналізувати наявні методи підготовки фахівців фізичної культури та спорту, а також знайти нові, альтернативні методи, які мають гарні перспективи для впровадження, але ще не випробувані часом, – для констатації їх ефективності [3].

На думку Т. Б. Кутек, підготовка висококваліфікованих фахівців фізичної культури повинна здійснюватись з урахуванням набутого вітчизняного й зарубіжного досвіду, з використанням інноваційних технологій [6].

У своїх працях П. Б. Джуринський зазначає, що оптимізація організації процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури передбачає: наявність стратегії розвитку ЗВО, де сформульовані завдання, які відображають важливі напрями розвитку й удосконалення закладу вищої освіти в цілому і кожного структурного підрозділу окремо; здійснення освітнього процесу з урахуванням вимог, які ставить перед закладом вищої освіти суспільство; планування навчального процесу з попереднім аналізом підсумків попереднього року, з виділенням головних завдань, з орієнтуванням на ліквідацію типових недоліків, що виявлені під час колективного обговорення професорсько-викладацького складу; створення у колективі сприятливої морально-психологічної атмосфери для творчої і наукової діяльності професорсько-викладацького складу; забезпечення необхідною навчально-матеріальною та спортивною базою освітнього процесу; організація самоосвіти професорсько-викладацького складу, а саме, проходження викладачів та студентів у провідних закладах вищої освіти України та світу; упровадження до навчального процесу сучасних підходів щодо контролю знань та умінь майбутніх фахівців та ін. [4].

При вивченні означеного питання А. В. Сидорук наголосила, що кожний заклад вищої освіти, створюючи оптимальні умови теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, повинен звернути увагу на: перегляд змісту навчальних дисциплін з метою спрямування їх тем на формування необхідних професійних умінь, креативного мислення у майбутніх учителів фізичної культури; створення принципово нового методичного забезпечення, що сприятиме розкриттю творчого потенціалу студентів; можливість упровадження до процесу підготовки різноманітних видів навчальної діяльності [9].

Н. Ю. Крутогорська зазначає, що сучасна школа потребує вчителя з творчим науково-педагогічним мисленням, з високою професійною мобільністю, здатного працювати не лише на уроці фізкультури, а й поза межами класу, школи – під час проведення фізкультурно-масової, оздоровчої, спортивної роботи, готового до самостійного інноваційного пошуку [5].

Ми погоджуємося з думкою Л. Л. Лисенко про те, що сьогодні потрібно побудувати таку модель освітнього процесу підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, яка б дозволяла їм розкривати і розвивати свій творчий потенціал (від сучасного вчителя фізичної культури вимагаються не тільки знання і вміння, а й розвинені особистісні якості, які давали б йому змогу активно долучатися до творчої діяльності). Таким чином, це передбачає внесення суттєвих змін як у змістове забезпечення підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, так і у процесуальну складову їх підготовки, якій належить дидактичний арсенал педагогічних впливів (принципи, методи, засоби, методичні прийоми, форми організації занять та форми організації діяльності студентів) для формування у них здатності до креативно-інноваційної діяльності [7].

Проаналізувавши здобутки вітчизняних та закордонних науковців, Н. А. Башавець визначила п'ять організаційно-педагогічних умов модернізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури, а саме: зміщення акцентів викладання дисциплін психолого-педагогічного та професійного зорієнтованого напрямку аудиторної роботи з інформувальних на мотивувальні цілі шляхом підвищення проблемності та мобільності навчання; розширення технологічного інструментарію викладання професійних дисциплін засобами мережевого інформаційно-комунікаційного середовища, враховуючи типові ІТ-звички студентів; стимулювання розумової діяльності у процесі науково-дослідної та пошукової роботи; системне відтворення суттєвих ознак уроку фізичної культури в усіх видах навчально-професійних педагогічних практик; поступова адаптація до специфічних умов педагогічної діяльності вчителя фізичного виховання через системне запровадження спеціальних вправ артистичної, риторичної та кінестетичної спрямованості [1].

Дослідник І. В. Шаповалова пропонує таку модель поетапної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення, для успішного впровадження якої необхідні педагогічні умови: створення професійно спрямованого освітнього середовища для професійного самовираження майбутніх учителів фізичної культури; організація самостійної роботи студентів; забезпечення духовної взаємодії та творчої співпраці викладачів зі студентами; налагодження тісного зв'язку з професійним середовищем (загальноосвітніми та дитячими спортивними школами); орієнтація на особистісний і професійний саморозвиток студента; забезпечення професійного спрямування навчання; спрямування на валеологічні цінності; підвищення педагогічної майстерності викладачів; педагогічне забезпечення розвитку професійної самосвідомості майбутнього вчителя; психолого-педагогічна підтримка збагачення досвіду професійної самореалізації майбутніх учителів фізичної культури; забезпечення варіативності навчання; моделювання професійних ситуацій; цілеспрямоване використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій; запровадження інтерактивних форм, методів та засобів навчання; організація занять студентських спортивно-педагогічних клубів [11].

Вважаємо, що до пріоритетних напрямків оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі належать концептуальний, змістовий, технологічний та аналітико-рефлексивний (рис. 1).

Рис. 1. Основні напрямки оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури

Концептуальний напрям передбачає виконання таких заходів: здійснення глибокого, системного аналізу основних проблем підготовки майбутніх учителів фізичної культури, шляхів їх вирішення і стимулювання процесів модернізації і розвитку; визначення провідних тенденцій процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які визначають стратегію цього процесу, серед них: гуманізація та гуманітаризація, фундаменталізація, забезпечення неперервності, міждисциплінарності та інтернауковості, інтелектуалізації та динамізації.

Організаційно-змістовий напрям передбачає: модернізацію структури й змісту освіти на засадах компетентнісного підходу, його переорієнтацію на цілі сталого розвитку і, як наслідок, визначення відповідних компетентностей і результатів навчання у стандарті освіти 014.11 "Середня освіта: фізична культура"; узгодження змісту навчальних планів підготовки майбутніх учителів фізичної культури з програмами підготовки фахівців за кордоном та їх адаптація в межах України.

Технологічний напрям включає реалізацію таких заходів: інтенсифікацію навчально-виховного процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури, впровадження творчих, дослідницьких форм і методів навчання; створення оптимального професійно спрямованого освітнього середовища самовираження студентів посередництвом використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, електронних навчально-методичних та діагностичних засобів навчання.

Аналітико-рефлексивний напрям передбачає: творчу спрямованість професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, зумовлену актуалізацією процесів самореалізації особистості; створення у закладах вищої освіти таких умов, які дозволять подолати традиційні межі розподілу між "навчальним", "позанавчальним" і "вільним" часом з метою розвитку професійної саморефлексії, креативного мислення, творчого осмислення й опанування інноваційних оздоровчих технологій та саморозвитку.

Висновки. Перехід на більш якісний новий рівень професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури необхідно здійснювати на основі визначення перспектив оптимізації цілісного освітнього процесу у закладі вищої освіти з врахуванням тенденцій розвитку вітчизняної і зарубіжної вищої школи. Професійна діяльність учителя фізичної культури має бути спрямована на творчий пошук нових шляхів вирішення актуальних питань, розробку ефективних засобів, методів, організаційних форм фізичного виховання у школі, що є невід'ємною складовою професійного становлення майбутнього фахівця фізичної культури. До основних напрямків оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури відносимо концептуальний, змістовий, технологічний та аналітико-рефлексивний, які розкриті через систему відповідних заходів.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Перспективним напрямком подальших наукових досліджень вбачаємо визначення ефективних методів і засобів підготовки майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи.

Використані джерела

1. Башавець Н. А. Постановка проблеми модернізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання: суперечності та перспективи вирішення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 3К (84). С. 47–50.
2. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. (Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт)*. 2013. Вип. 112. Т.2. С. 52–56.
3. Гончар Г. І., Безверхня Г. В. Проблеми вдосконалення підготовки фахівців у галузі фізичної культури й спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2015. № 4 (55). С. 9–14.
4. Джуринський П. Б. Формування готовності студентів до діяльності вчителя фізичної культури: сучасний стан. *Наука і освіта*. 2010. Вип. № 7. С.81–85.
5. Крутогорська Н. Ю. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до виховної роботи в школі з формування здорового способу життя. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2010. Вип. 50 (1). С. 40–51.
6. Кутек Т. Б. Особливості навчального процесу майбутніх фахівців галузі "Фізична культура і спорт". *Молода спортивна наука України*. 2009. Т.4. С.90–94.
7. Лисенко Л. Л. Удосконалення дидактичного забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури в аспекті розвитку здатності до креативно-інноваційної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2013. № 112 (2). С. 164–168.
8. Мусхаріна Ю. Ю., Гутарева Н. В., Дьяченко І. Д. Обґрунтування основних напрямків оздоровчої діяльності вчителя фізичної культури. *Український журнал медицини, біології та спорту*. 2017. № 4 (6). С. 228–232.
9. Сидорук А. В. Організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2017. № 143. С. 96–99.
10. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис...док. пед. наук : 13.00.04 Національний педагогічний у-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 35 с.
11. Шаповалова І. В. Модель підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до професійного самовдосконалення в умовах модернізації професійної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Вип. 15. С. 336–342.

Podubinska S. V.

THE MAIN DIRECTIONS OF OPTIMIZATION OF FUTURE PHYSICAL TRAINING TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING

The modern system of study at high school is at the stage of qualitative upgrade, deep reforming and improvement. Moving to a new level of professional training of future physical training teacher must be necessary carry out on the basis of determining the prospects of optimization of the integral educational process in a higher educational institution. The conceptual, content, technological and analytical-reflexive directions were highlighted among the main directions of this process. The conceptual direction includes: carrying out a deep, systematic analysis of the main problems of the preparation of future physical training teacher, ways of their solution and stimulation of modernization and development processes; definition of the leading tendencies that determine the strategy of this process. The organizational and content orientation: the modernization of the structure and content of education on the basis of the competency oriented approach, its reorientation to the goal of sustainable development and, as a result, the definition of appropriate competences and learning outcomes in the higher education standard 014.11 "Secondary education: physical training"; the agreement of the contents of curricula for the training of future physical training teacher with the programs of specialists' training abroad and their adaptation in Ukraine. The technological direction: the intensification of educational and training process of preparing of future physical training teacher, the introduction of creative, research forms and methods of studying; the creating an optimal, professionally directed educational environment for student self-expression through the use of modern information and communication technologies, electronic educational, methodological and diagnostic means of training. The analytical-reflexive: the creative focus of the professional activities of future physical training teacher, due to actualization of the processes of self-realization of the individual; the creation in higher educational institutions such conditions that will allow to overcome the traditional limits of distribution between "educational", "extracurricular" and "free" time in order to develop professional self-reflection, creative thinking, creative re-evaluation and mastering of innovative health-improving technologies and self-development.

Key words: professional training, teacher, physical training, optimization.

Стаття надійшла до редакції 09.03.2018 р.